

Original article

Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeylerinin İncelenmesi ¹

Examination of Teacher Candidates' Social Capital Levels

Fatih Mutlu Özbilen ^{a,*} & Osman Çekiç ^b

^a Esenyurt Osmangazi Primary School, Esenyurt, İstanbul, Turkey

^b Department of Educational Sciences of Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma betimsel nitelikte olup tarama modeli ile desenlenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında beş devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 811 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Özbilen ve Çekiç (2017) tarafından geliştirilmiş "Üniversite Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sermaye Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının sosyal sermayelerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin cinsiyet, öğrenim görülen bölüm ve öğrenim görülen sınıf düzeyi bağımsız değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı fakat herhangi bir öğrenci topluluğu ve herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma bağımsız değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarından hareketle lisans öğrenimleri süresince öğretmen adaylarına ilgi alanlarına uygun öğrenci topluluklarına ve sivil toplum kuruluşlarına üye olma konusunda rehberlik edilmesi gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Öğretmen Adayı, Öğrenci Topluluğu, Sivil Toplum Kuruluşu.

Abstract

The aim of this research is to examine the social capital levels of prospective teachers. The research is descriptive and designed with survey model. The sample of the study consisted of 811 prospective teachers studying at five state universities in the 2017-2018 academic year. The "Social Capital Scale for University Students" developed by Özbilen and Çekiç (2017) was used as data collection tool in the research. The analysis of the data was carried out with the SPSS 21 package program. As a result of the analysis, it has been determined that the social capital of the prospective teachers is at a high level. In addition, it has been determined that the social capital levels of prospective teachers do not differ significantly according to the independent variables of gender, department of study and grade level, but differ significantly according to the independent variables of being a member of any student organization and any non-governmental organization. Based on the results of the research, it is suggested that teacher candidates should be guided to become a member of student organization and non-governmental organizations suitable for their interests during their undergraduate education.

Keywords: Social Capital, Prospective Teacher, Student Organization, Non-Governmental Organization.

Received: 03 August 2021 * **Accepted:** 10 September 2021 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiape.2021.374.2>

¹ Bu araştırma makalesi, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı "Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye ve Girişimcilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

* Corresponding author:

Özbilen Fatih Mutlu is a vice principal at Esenyurt Osmangazi Primary School in Esenyurt, İstanbul, Turkey. Her research interests include the teacher education, multiculturalism, undesirable intraclass behaviors of students, school bullying and school attachment. He has studied in Çanakkale, Turkey. He lives and works in İstanbul, Turkey.
Email: fatihmutluozbilen@gmail.com

GİRİŞ

Sosyal sermaye teriminin ilk kullanımı yirminci yüzyılın başlarına rastlansa da daha geniş bir sosyolojik kavram haline uzun zaman sonra gelmiştir (Guðmundsson ve Mikiewicz, 2012). Sosyal sermaye, toplumsal yaşam içerisinde ilk olarak Hanifan tarafından bahsedilmiştir (De Jong, 2010). Hanifan (1916) bireylerin yalnız başlarına çaresiz olduklarını, diğer insanlarla kurdukları iletişimler sayesinde biriktirdikleri sosyal sermayeleri ile yaşam koşullarını daha iyi hale getirdiklerini belirtmiştir. Hanifan sosyal sermayeden bahsederken okullarda öğrencilerin arkadaşları ve öğretmenleri ile birlikte çalışarak aktif bir biçimde öğrenme sürecini tamamladıklarını vurgulamıştır (Farr, 2004).

Sosyal sermayenin çağdaş görünümüne kavuşmasında önemli katkılar sağlayan Pierre Bourdieu, sosyal sınıflar ve eşitsizlik gibi konuları ele almıştır (Field, 2008). Bourdieu'ya göre bireylerin bir sosyal ağ içerisinde konumlanmaları ve bir grubun üyesi konumunda olmaları, üyeler arası karşılıklı kabul ve tanınırlığı olumlu yönde etkilemektedir (Lin, 1999). Dolayısıyla bir sosyal ağa üye olunması halinde bireyler arası ilişki ağlarının da oluşması ve beraberinde sosyal sermayenin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Sosyal sermaye üzerinde yoğun bir şekilde çalışan Bourdieu (1986) sosyal sermayenin var olabilmesi için bireyler arası ilişkilerin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Coleman ise sosyal sermayeyi insanların bir arada çalışabilmelerini sağlayan bir araç olarak değerlendirmektedir (Field, 2008). Coleman (1990) toplum içerisinde sosyal sermayeye sahip olabilmenin ve bunu devam ettirebilmenin şartını güven unsuruna bağlamaktadır. Diğer taraftan Putnam (2000) ise sosyal sermayenin sivil katılım ile birlikte kazanıldığını savunmakta; karşılıklı sosyal ilişkiler ağının önemini vurgulamaktadır. Putnam'ın (1995) sosyal sermayeye bakış açısı içerisinde işbirliğine yardımcı olan ağlar, normlar ve güven gibi unsurlar yer almaktadır. Fukuyama (2002) da sosyal sermayeyi, 2000'li yıllara yaklaştıkça değerler ve normların önemini artmasını sağlayan bir aracı unsur olarak değerlendirmiştir.

Lin'e (2001) göre sosyal sermaye, sosyal ağlar içerisinde bulunan, bireylerin bir eylemi gerçekleştirebilmek için ulaştıkları ve kullandıkları kaynaklardır. Ayrıca diğer sermaye türleri gibi bireyler ya da toplumlar açısından önemli bir ayırt edici özelliştir (Nash, 1990). Sosyal sermaye topluluklarda tekrarlayan faaliyetlerde kendini göstermekte ve birtakım bilgi, anlayış ve kurallar ortaya çıkarmaktadır (Ostrom, 2000). Sosyal sermaye üzerine yapılan tanımlamalar incelendiğinde ilişkiler sayesinde ortaya çıkan kaynaklar olmasının yanında tek bir tanımlama yapılmasının mümkün olamayacağı görülmektedir (Crosnoe, 2004). Ancak politikaların doğru bir şekilde yönetilebilmesi için sosyal yapıların hangi koşullar altında faydalı sonuçlar verdiğinin bilinmesi gerekmektedir (Durlauf ve Fafchamps, 2004). Bu nedenle sosyal sermayenin hangi koşullarda daha sağlıklı bir biçimde oluştuğunun belirlenmesi önem taşımaktadır.

Sosyal sermayenin varlığı ile bir grubun üyelerinin birbirleri ile işbirliği içerisinde çalışabilmeleri ve bilgi alışverişleri yapabilmeleri de mümkün olmaktadır (Subramaniam ve Youndth, 2005). Fakat bireyler arasındaki ilişkinin ve etkileşimin sona ermesi ile sosyal sermayenin de kaybedilmesi söz

konusudur (Waldstrøm, 2003). Eğitim-öğretim süreci açısından düşünülürse etkili okullarda karşılıklılık, sivil katılım ve güven gibi çeşitli sosyal sermaye unsurlarının varlığından bahsedilebilir (Flint, 2011). Nitekim Plagens'in (2011) de belirttiği gibi eğitimsel anlamdaki önemli çıktılar aslında sosyal etkileşimler tarafından oluşturulmakta ve bu süreçte okulların ayrı bir konumda tutulmaları gerekmektedir. Buradan hareketle üniversitelerde öğretmen adaylarının birbirleri ile etkileşimlerinden ortaya çıkan sosyal sermayenin belirlenmesinin ve bu sosyal sermayeyi etkileyen değişkenlerin neler olduğu hakkında bazı fikirler elde edilebilmesi için bu araştırmanın yürütülmesi öngörülmüştür. Bu bağlamda mevcut araştırmanın amacı eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Öğretmen adaylarının sosyal sermayeleri ne düzeydedir?
- 2) Öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeyleri cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, öğrenim görülen sınıf düzeyi, herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu ve herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu bağımsız değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, örneklem grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu araştırma, betimsel nitelikte olup tarama modeli ile desenlenmiştir. Betimsel araştırmalarda ilgilenilen bir durum tanımlanmaya; tarama modellerinde ise bu durum nesnel bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Karasar, 2009). Araştırmanın bağımsız değişkenlerin cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, öğrenim görülen sınıf düzeyi, herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu ve herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmada, bağımlı değişken olan sosyal sermaye düzeyinin belirlenmiş bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklem grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Dokuz Eylül, Uşak, On Dokuz Mayıs, Atatürk ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi olmak üzere beş devlet üniversitesinin eğitim fakültelerinin Okul Öncesi Eğitimi ve Sınıf Eğitimi Anabilim Dalları'nda öğrenim gören 811 öğretmen adayı oluşturmuştur. Aşağıdaki Tablo 1'de araştırma örnekleme ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma örneklemine ilişkin demografik bilgiler

Değişken	Grup	Sayı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	657	81.0
	Erkek	154	19.0
	<i>Toplam</i>	<i>811</i>	<i>100</i>
Öğrenim Görülen Bölüm	Okul Öncesi Eğitimi	374	46.1
	Sınıf Eğitimi	437	53.9
	<i>Toplam</i>	<i>811</i>	<i>100</i>
Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi	Birinci Sınıf	397	49.0
	Dördüncü Sınıf	414	51.0
	<i>Toplam</i>	<i>811</i>	<i>100</i>
Herhangi Bir Öğrenci Topluluğuna Üye Olma Durumu	Evet	192	23.7
	Hayır	619	76.3
	<i>Toplam</i>	<i>811</i>	<i>100</i>
Herhangi Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olma Durumu	Evet	116	14.3
	Hayır	695	85.7
	<i>Toplam</i>	<i>811</i>	<i>100</i>

Yukarıdaki Tablo 1'deki verilere göre araştırmanın örneklem grubunda yer alan öğretmen adaylarının 657'si (%81) kadın ve 154'ü (%19) erkektir. Bu öğretmen adaylarının 374'ü (%46.1) Okul Öncesi Eğitimi ve 437'si (%53.9) Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim görmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının 397'si (%49) birinci sınıfta ve 414'ü (%51) ise dördüncü sınıfa kayıtlıdır. Örneklem grubundaki öğretmen adaylarının 192'si (%23.7) herhangi bir öğrenci topluluğuna üye iken 619'u (%76.3) herhangi bir öğrenci topluluğuna üye değildir. Son olarak öğretmen adaylarının 116'sı (%14.3) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye durumunda iken 695'inin (%85.7) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliği bulunmamaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerine ilişkin veriler Özbilen ve Çekiç (2017) tarafından geliştirilmiş “Üniversite Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sermaye Ölçeği” ile elde edilmiştir. 35 maddeden ve 4 boyuttan oluşan ölçek, “Hiçbir zaman (1)”, “Nadiren (2)”, “Bazen (3)”, “Çoğu zaman (4)” ve “Her zaman (5)” şeklinde puanlanan beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 35 ve en yüksek puan ise 175'tir. Ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri .484 ile .762 arasında değişmektedir. Ölçeğin dört faktörlü yapısının açıkladığı varyans %47.477'dir. Ölçeğin boyutları ve sahip oldukları madde sayıları sırasıyla “güven” boyutu 11 madde,

“işbirliği ve normlara uyum” boyutu 9 madde, “bağlılık ve aidiyet” boyutu 8 madde ve “sosyal ağlar ve katılım” boyutu ise 7 maddedir. Buna göre alınabilecek en düşük puanlar sırasıyla güven boyutundan 11, işbirliği ve normlara uyum boyutundan 9, bağlılık ve aidiyet boyutundan 8 ve sosyal ağlar ve katılım boyutundan 7’dir. En yüksek puanlar ise aynı sıra ile 55, 45, 40 ve 35 puan şeklindedir. Ölçeğin boyutlarına ilişkin elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla güven boyutu için .846, işbirliği ve normlara uyum boyutu için .756, bağlılık ve aidiyet boyutu için .758 ve sosyal ağlar ve katılım boyutu için ise .682’dir. Ölçeğin tamamına ilişkin elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .92’dir. Araştırma örnekleminde elde edilen verilere ilişkin iç tutarlılık katsayıları güven boyutu için .80, işbirliği ve normlara uyum boyutu için .83, bağlılık ve aidiyet boyutu için .87 ve Sosyal ağlar ve katılım boyutu için ise .79’dur. Ölçeğin tamamına ilişkin iç tutarlılık katsayı değeri ise .91’dir. Bu değerler, ölçeğin örneklem grubunda yer alan öğretmen adaylarından elde edilen verilerle ilgili güvenilir sonuçlar verdiği şeklinde değerlendirilmektedir.

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarından elde edilen veriler üzerinden demografik bilgilerin ifade edilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) gibi betimsel istatistikler verilmiştir. İlk olarak veriler SPSS 21.0 paket programına sırayla girilmiş ve ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılıma uygunlukları test edilmiştir. Bu süreçte öncelikle ortalama, ortanca ve mod değerleri belirlenmiş ve sonrasında çarpıklık ve basıklık katsayı değerleri hem boyutlar hem de ölçeğin geneli için hesaplanmıştır. Bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılıma uygunluk durumu incelenirken ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakınlığına (Büyüköztürk, 2010) ve veri dağılımlarının çarpıklık ve basıklık katsayılarına (Can, 2018) bakılmaktadır. Nitekim çarpıklık ve basıklık katsayı değerlerinin -1 ve +1 sınırları içerisinde olması verilerin normal dağıldıklarına kanıt olarak gösterilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Öğretmen adaylarından elde edilen verilerin hem ölçeğin genelinde hem de ölçeğin boyutlarında normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bağımlı değişken olan sosyal sermaye düzeyinin bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde ikili gruplar için Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır. Araştırmanın anlamlılık düzeyi 0.05 olarak yorumlanarak analizler gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın bağımlı değişkeni olan Sosyal sermaye ve Sosyal sermayenin boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler ile araştırma verilerinin analizinde kullanılacak test türlerinin seçimi için normallik varsayımına yönelik bulgular verilmiştir. İkinci olarak araştırmanın bağımlı değişkeni olan sosyal sermaye düzeyinin bağımsız değişkenler olan cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, öğrenim görülen sınıf düzeyi, herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu ve herhangi bir sivil

toplum kuruluşuna üye olma durumlarına göre karşılaştırılması için uygulanan test türleri ile ilgili bulgular sıralanmıştır.

Tablo 2. Sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistikler

Bağımlı Değişken	N	\bar{X}	ss	Med	Mod	K_y	B_s
Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeyleri	811	123.46	16.94	124.00	128.00	-.062	-.021
Güven Boyutu	811	36.97	6.24	38.00	38.00	-.339	.321
İşbirliği ve Normlara Uyum Boyutu	811	38.04	4.40	38.00	36.00	-.380	-.201
Bağlılık ve Aidiyet Boyutu	811	26.63	6.64	27.00	31.00	-.268	-.318
Sosyal Ağlar ve Katılım Boyutu	811	21.82	5.05	22.00	20.00	.089	-.478

Yukarıdaki Tablo 2’deki verilere göre araştırma örneklemindeki 811 öğretmen adayının ölçekten aldıkları toplam puanların ortalamasının $\bar{X}=123.46$ olduğu tespit edilmiştir. Bu değer öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde Tablo 2’deki veriler, öğretmen adaylarının ölçeğin “güven” boyutu toplam puan ortalamalarının $\bar{X}=36.97$, “işbirliği ve normlara uyum” boyutu toplam puan ortalamalarının $\bar{X}=38.04$, “bağlılık ve aidiyet” boyutu toplam puan ortalamalarının $\bar{X}=26.63$ ve “sosyal ağlar ve katılım” boyutu toplam puan ortalamalarının $\bar{X}=21.82$ olduğunu göstermektedir. Buna göre öğretmen adaylarının ölçeğin dört boyutuna ilişkin sosyal sermayelerinin de ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ayrıca Tablo 2’de yer alan verilere göre örneklem grubundaki öğretmen adaylarının ölçeğin tamamından ve boyutlarından aldıkları toplam puanlar değerlendirildiğinde; ortalama, medyan ve mod değerlerinin birbirine yakın olduğu ve basıklık çarpıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu görülmektedir. Tüm bu değerler bütüncül bir bakış açısıyla, öğretmen adaylarının sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından aldıkları puanların normal dağılım gösterdiğini işaret etmektedir (Büyüköztürk, Çokluk-Bökeoğlu ve Köklü, 2009).

Tablo 3. Sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından elde edilen puanların cinsiyet değişkenine göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t-testine yönelik bulgular

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken Grupları	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeyleri	Kadın	657	123.90	16.89	809	1.551	.121
	Erkek	154	121.55	17.07			
Güven Boyutu	Kadın	657	36.94	6.32	809	-.355	.723
	Erkek	154	37.14	5.92			
İşbirliği ve Normlara Uyum Boyutu	Kadın	657	38.37	4.32	809	4.482	.000*
	Erkek	154	36.62	4.48			
Bağlılık ve Aidiyet Boyutu	Kadın	657	26.73	6.68	809	.936	.350
	Erkek	154	26.17	6.47			
Sosyal Ağlar ve Katılım Boyutu	Kadın	657	21.87	4.97	809	.540	.589
	Erkek	154	21.62	5.40			

* p<.05

Yukarıdaki Tablo 3'teki verilere göre araştırma örneklemindeki öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları toplam puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir [t(809)=1.551, p>.05]. Yani öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin cinsiyete göre herhangi bir farklılık göstermediği söylenebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının güven boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)=-.355, p>.05], bağlılık ve aidiyet boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)=.936, p>.05] ve sosyal ağlar ve katılım boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)=.540, p>.05] da cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Ancak öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum boyutundan aldıkları toplam puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği [t(809)=4.482, p<.05] ve bu farklılaşmanın kadın öğretmenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle kadın öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum konusunda erkeklere göre daha olumlu oldukları söylenebilir.

Tablo 4. Sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından elde edilen puanların öğrenim görülen bölüm değişkenine göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t-testine yönelik bulgular

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken Grupları	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeyleri	Okul Öncesi Eğitimi	374	122.85	16.60	809	-.936	.349
	Sınıf Eğitimi	437	123.97	17.22			
Güven Boyutu	Okul Öncesi Eğitimi	374	36.86	6.22	809	-.464	.643
	Sınıf Eğitimi	437	37.07	6.27			
İşbirliği ve Normlara Uyum Boyutu	Okul Öncesi Eğitimi	374	38.27	4.34	809	1.383	.167
	Sınıf Eğitimi	437	37.84	4.45			
Bağlılık ve Aidiyet Boyutu	Okul Öncesi Eğitimi	374	26.10	6.61	809	-2.078	.038*
	Sınıf Eğitimi	437	27.07	6.63			
Sosyal Ağlar ve Katılım Boyutu	Okul Öncesi Eğitimi	374	21.62	5.17	809	-1.046	.296
	Sınıf Eğitimi	437	21.99	4.95			

* p<.05

Yukarıdaki Tablo 4'teki verilere göre araştırma örneklemindeki öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları toplam puan ortalamaları öğrenim görülen bölüm değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir [t(809)= -.936, p>.05]. Yani öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin öğrenim görülen bölüme göre herhangi bir farklılık göstermediği söylenebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının güven boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)= -.464, p>.05], işbirliği ve normlara uyum boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)= 1.383, p>.05] ve sosyal ağlar ve katılım boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)= -1.046, p>.05] öğrenim görülen bölüme göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Ancak öğretmen adaylarının bağlılık ve aidiyet boyutundan aldıkları toplam puan ortalamalarının öğrenim görülen bölüme göre anlamlı bir fark gösterdiği [t(809)= -2.078, p<.05] ve bu farklılaşmanın Sınıf Eğitimi bölümünde öğrenim görenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının kendilerini üniversitelerine daha bağlı ve ait hissettikleri söylenebilir.

Tablo 5. Sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından elde edilen puanların öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t-testine yönelik bulgular

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken Grupları	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeyleri	Birinci Sınıf	397	124.59	16.22	809	1.868	.062
	Dördüncü Sınıf	414	122.37	17.54			
Güven Boyutu	Birinci Sınıf	397	37.66	5.80	809	3.090	.002*
	Dördüncü Sınıf	414	36.31	6.58			
İşbirliği ve Normlara Uyum Boyutu	Birinci Sınıf	397	37.87	4.53	809	-1.042	.298
	Dördüncü Sınıf	414	38.19	4.29			
Bağlılık ve Aidiyet Boyutu	Birinci Sınıf	397	26.89	6.48	809	1.134	.257
	Dördüncü Sınıf	414	26.37	6.78			
Sosyal Ağlar ve Katılım Boyutu	Birinci Sınıf	397	22.16	4.86	809	1.874	.061
	Dördüncü Sınıf	414	21.49	5.20			

* p<.05

Yukarıdaki Tablo 5'teki verilere göre araştırma örneklemindeki öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları toplam puan ortalamaları öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir [t(809)=1.868, p>.05]. Yani öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin öğrenim görülen sınıf düzeyine göre herhangi bir farklılık göstermediği söylenebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)=-1.042, p>.05], bağlılık ve aidiyet boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)= 1.134, p>.05] ve sosyal ağlar ve katılım boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [t(809)= 1.874, p>.05] öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Ancak öğretmen adaylarının güven boyutundan aldıkları toplam puan ortalamalarının öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark gösterdiği [t(809)= 3.090, p<.05] ve bu farklılaşmanın birinci sınıfta öğrenim görenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle birinci sınıftaki öğretmen adaylarının dördüncü sınıftakilere göre üniversitelerine daha fazla güvendikleri söylenebilir.

Tablo 6. Sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından elde edilen puanların herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu değişkenine göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t-testine yönelik bulgular

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken Grupları	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeyleri	Evet üyeyim	192	129.36	16.55	809	5.636	.000*
	Hayır üye değilim	619	121.62	16.65			
Güven Boyutu	Evet üyeyim	192	37.60	6.03	809	1.602	.110
	Hayır üye değilim	619	36.78	6.30			
İşbirliği ve Normlara Uyum Boyutu	Evet üyeyim	192	38.46	4.33	809	1.510	.131
	Hayır üye değilim	619	37.91	4.42			
Bağlılık ve Aidiyet Boyutu	Evet üyeyim	192	27.95	6.33	809	3.173	.002*
	Hayır üye değilim	619	26.22	6.68			
Sosyal Ağlar ve Katılım Boyutu	Evet üyeyim	192	25.36	4.42	809	12.065	.000*
	Hayır üye değilim	619	20.72	4.72			

* p<.05

Yukarıdaki Tablo 6'daki verilere göre araştırma örneklemindeki öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları toplam puan ortalamalarının herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu değişkenine göre anlamlı bir fark gösterdiği [$t(809)=5.636$, $p<.05$] ve bu farklılaşmanın herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olanların lehine olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olmanın öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerini artırdığı söylenebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının bağlılık ve aidiyet boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [$t(809)= 3.173$, $p<.05$] ve sosyal ağlar ve katılım boyutundan aldıkları toplam puan ortalamalarının [$t(809)= 12.065$, $p<.05$] herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Yani herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma, öğretmen adaylarının bağlılık ve aidiyet ile sosyal ağlar ve katılım düzeylerini artırmaktadır. Fakat diğer taraftan güven boyutundan alınan toplam puan ortalamaları [$t(809)= 1.602$, $p>.05$] ile işbirliği ve normlara uyum boyutundan alınan toplam puan ortalamalarının [$t(809)= 1.510$, $p>.05$] herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle bir öğrenci topluluğu üyesi olmanın, öğretmen adaylarında üniversiteye yönelik duyulan güven ile işbirliği ve normlara uyma konusunda herhangi bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

Tablo 7. Sosyal sermaye ve sosyal sermayenin boyutlarından elde edilen puanların herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu değişkenine göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t-testine yönelik bulgular

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken Grupları	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye Düzeyleri	Evet üyeyim	116	127.52	18.68	809	2.805	.005*
	Hayır üye değilim	695	122.78	16.55			
Güven Boyutu	Evet üyeyim	116	36.25	6.55	809	-1.351	.177
	Hayır üye değilim	695	37.10	6.19			
İşbirliği ve Normlara Uyum Boyutu	Evet üyeyim	116	39.18	4.40	809	3.027	.003*
	Hayır üye değilim	695	37.85	4.38			
Bağlılık ve Aidiyet Boyutu	Evet üyeyim	116	27.44	7.12	809	1.435	.152
	Hayır üye değilim	695	26.49	6.55			
Sosyal Ağlar ve Katılım Boyutu	Evet üyeyim	116	24.65	5.11	809	6.703	.000*
	Hayır üye değilim	695	21.35	4.89			

* p<.05

Yukarıdaki Tablo 7'deki verilere göre araştırma örneklemindeki öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları toplam puan ortalamalarının herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu değişkenine göre anlamlı bir fark gösterdiği [$t(809)=2.805$, $p<.05$] ve bu farklılaşmanın herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olanların lehine olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmanın öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerini artırdığı söylenebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum boyutundan aldıkları toplam puan ortalamaları [$t(809)= 3.027$, $p<.05$] ve sosyal ağlar ve katılım boyutundan aldıkları toplam puan ortalamalarının [$t(809)= 6.703$, $p<.05$] herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Yani herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma, öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum ile sosyal ağlar ve katılım düzeylerini artırmaktadır. Fakat diğer taraftan güven boyutundan alınan toplam puan ortalamaları [$t(809)= -1.351$, $p>.05$] ve bağlılık ve aidiyet boyutundan alınan toplam puan ortalamalarının [$t(809)= 1.435$, $p>.05$] herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle bir sivil toplum kuruluşu üyesi olmanın öğretmen adaylarında üniversiteye yönelik duyulan güven ve kendilerini üniversitelere daha bağlı ve ait hissetme konusunda herhangi bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde varılan sonuçlar ve tartışma ile birtakım öneriler sıralanmıştır.

Araştırmada ilk olarak öğretmen adaylarının sosyal sermayelerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca güven, işbirliği ve normlara uyum, bağlılık ve aidiyet ve sosyal ağlar ve katılım gibi sosyal sermaye boyutlarının da öğretmen adayları tarafından yüksek düzeyde algılandığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Kartal, Yazgan ve Kıncal (2017) da öğretmen adaylarının yüksek düzeyde sosyal sermayeye sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar öğretmen adaylarının üniversitelerde kurdukları yakın ilişkiler sonucunda sosyal sermaye biriktirdikleri şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim Toprak ve Bozgeyikli (2011) de öğretmen adaylarının üniversitelerde birbirleri ve öğretimi üyeleriyle yaşantıları ile güvene dayalı ilişki ağları kurduklarını belirtmektedir. Bu bağlamda sahip olunan ilişki ağlarının yapısının sosyal sermaye üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir.

Araştırmada ikinci olarak öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının güven, bağlılık ve aidiyet ile sosyal ağlar ve katılım gibi sosyal sermaye unsurlarının da cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak işbirliği ve normlara uyumun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; kadın öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma sonucuyla paralel olarak Pan ve Tanrıseven (2016) kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre daha yüksek işbirlikli-düzenleme durumlarına sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Nitekim King-Sears, Janney ve Snell (2015) işbirlikçi takım çalışmalarının, okulları birleştirme ve bütünleştirme gibi önemli bir görevi üstlendiklerini belirtmektedirler. Bu bağlamda işbirliğinin yüksek olduğu okulların daha başarılı okullar olacakları söylenebilir. Dolayısıyla cinsiyet farklılığından ziyade bir bütün olarak sürdürülen bu çalışmalar sayesinde daha güçlü sosyal sermayeye sahip olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma sonucundan farklı olmak üzere Durkan-Şimşek'in (2013) paylaşılan normlarla ilgili önermeler ve Namalır'ın (2015) norm ve değerler boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığına rastlanmıştır. Normların bir kurumda tüm çalışanlar için olduğu düşünülürse bu farklılıkların nedenlerinin yürütülecek nitel araştırmalarla daha detaylı bir biçimde ortaya konulması önerilmektedir.

Araştırmada üçüncü olarak öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin öğrenim görülen bölüm değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının güven, işbirliği ve normlara uyum ile sosyal ağlar ve katılım gibi sosyal sermaye unsurlarının da öğrenim görülen bölüme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak bağlılık ve aidiyetin öğrenim görülen bölüme göre farklılaştığı; sınıf öğretmenliği adaylarının okul öncesi öğretmenliği adaylarına göre kendilerini üniversitelerine daha bağlı ve ait hissettikleri tespit edilmiştir. Çermik, Şahin ve Doğan (2017) da araştırmalarında da öğretmen adaylarının mesleki

tercihlerinin genellikle içsel sebeplere bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle kendini üniversiteye bağlı hissetmek bir anlamda o mesleği isteyerek seçmek ve oraya ait olmak anlamına da gelmektedir.

Araştırmada dördüncü olarak öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının işbirliği ve normlara uyum, bağlılık ve aidiyet ile sosyal ağlar ve katılım gibi sosyal sermaye unsurlarının da öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak güvenin öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılaştığı; birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylara göre daha yüksek güvene sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu sonucun lisans öğrenim boyunca yaşanan olumsuzlukların birikimi, sınav kaygısı ve geleceğe ilişkin kazanılan belirsizlik duygusundan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Benzer olarak Özdoğan ve Kalemci-Tüzün (2007) de araştırmalarında sınıf düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin üniversitelere yönelik güvenlerinde azalma olduğunu tespit etmişler; bu sonucu da algılanan güvenin giderek zayıfladığı şeklinde değerlendirmişlerdir. Nitekim Memduhoğlu ve Kayan'ın (2017) araştırmasında KPSS'nin öğretmen adaylarının sosyal yaşantılarını olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle sosyal yaşantılardaki olumsuzlukların giderek sosyal sermayeyi azaltacağı ve üniversiteye duyulan güvende de zedelenmelere maruz bırakacağı söylenebilir.

Araştırmada beşinci olarak öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; öğrenci topluluğuna üye olmanın sosyal sermayede artışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversitelerde öğrenci topluluklarında düzenlenen çeşitli organizasyonlar sayesinde öğretmen adaylarının daha geniş arkadaş çevrelerine sahip oldukları ve kendilerine uygun bir topluluğa üye olarak Ortak amaçları benimseyebilecekleri arkadaşları ile daha sağlam ilişkiler kurabildikleri söylenebilir. Bu bağlamda sosyal sermayelerinde de artış olabileceği düşünülmektedir. Bir öğrenci topluluğu üyeliği bulunan öğretmen adaylarının bağlılık ve aidiyet ile sosyal ağlar ve katılım düzeylerinin yüksek olduğu da diğer sonuçları oluşturmaktadır. Nitekim Putnam, Leonardi ve Nanetti'nin (1993) belirttiği üzere sivil katılım sosyal sermaye açısından önemli bir unsur olmakla birlikte sosyal kulüplere üyelik sosyal sermayenin artmasında önemli bir etkidir. Diğer taraftan Renn ve Arnold (2003) ise öğrenci toplulukları, spor kulüpleri ve okullardaki takım çalışmalarının öğrencileri arasındaki olumlu ya da olumsuz ilişkilere kaynaklık ettiğini ifade etmektedirler.

Araştırmada altıncı olarak öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; sivil toplum kuruluşuna üye olmanın sosyal sermayede artışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Brinkerhoff, Smith ve Teegen'in (2007) de belirttiği üzere sivil toplum kuruluşlarında bireyler arasında güven hâkim olmakla birlikte koordineli eylemleri sayesinde bireylerde sosyal sermayeyi arttırmaktadırlar. Putnam'ın araştırmalarında da rastlanacağı gibi sivil toplum kuruluşları birtakım

toplumsal faaliyetlere hizmet etmektedirler ve toplumsal bütünleşme açısından önemli rol oynamaktadırlar (Field, 2008). Bu bağlamda öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşlarına üye olmaları ile sosyal sermayelerini artırmış olabilecekleri söylenebilir. Benzer şekilde işbirliği ve normlara uyum ile sosyal ağlar ve katılım düzeyleri de öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşlarına üye olmaları ile daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının amaçlarına bağlı olarak yapılacak etkinlikleri katılım sosyal sermayenin de bağlantılı olarak artmasında önemli bir yol olarak ele alınabilir.

Araştırma sonuçlarından hareketle okul öncesi öğretmeni adaylarına temel eğitime hazırlığın önemi daha iyi kavratılarak öncesinde mesleğe ve beraberinde üniversiteye yönelik bağlılık ve aidiyetlerinin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının mezun olmalarına yaklaştıkça güven duygusunda azalma yaşamamaları için sosyal etkileşimde bulunabilecekleri etkinlikler düzenlenmelidir. Son olarak lisans öğrenimleri süresince kendilerine ilgi alanlarına uygun öğrenci topluluklarına ve sivil toplum kuruluşlarına üye olma konusunda rehberlik edilmesi gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Westport, CT: Greenwood Press.
- Brinkerhoff, J. M., Smith, S. C., & Teegen, H. (2007). Beyond the 'Non': The strategic space for NGOs in development. In J. M. Brinkerhoff, S. C. Smith & H. Teegen (Eds.), *NGOs and the millennium development goals: Citizen action to reduce poverty* (pp. 53-80), New York: Palgrave - Macmillan.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (11. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk-Bökeoğlu, Ö. ve Köklü, N. (2009). *Sosyal bilimler için istatistik* (4. baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2018). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Crosnoe, R. (2004). Social capital and the interplay of families and schools. *Journal of Marriage and Family*, 66,(2), 267-280.
- Çermik, H., Şahin, A. ve Doğan, B. (2017). Sınıf öğretmen adaylarının meslek tercih algıları: Değişimin boylamsal çözümlemesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 643-658. doi: 10.16986/HUJE.2016018402
- De Jong, T. (2010). *Linking social capital to knowledge productivity: An explorative study on the relationship between social capital and learning in knowledge-productive networks* (Published doctoral dissertation). University of Twente, Faculty of Behavioural, Management and Social Sciences, Enschede.

- Durkan-Şimşek, R. (2013). *İlkokul ve ortaokullardaki sosyal sermaye düzeyi ile öğretmenlerin iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Durlauf, S. N. & Fafchamps, M. (2004). Social capital. Working paper (No: 10485). National Bureau of Economic Research, Cambridge. doi: 10.3386/w10485
- Farr, J. (2004). Social capital: A conceptual history. *Political Theory*, 32(1), 6-33. doi: 10.1177/0090591703254978
- Field, J. (2008). *Sosyal sermaye* (Çev. B. Bilgen ve B. Şen). (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Flint, N. (2011). *Schools, communities and social capital: Building blocks in the 'Big Society'* (Research associate full rep.), Nottingham: National College for Leadership of Schools and Children's services (NCSL). Retrieved from <https://dera.ioe.ac.uk/2981/>
- Fukuyama, F. (2002). Social capital and development: The coming agenda. *SAIS Review*, 22(1), 23-37. doi: 10.1353/sais.2002.0009
- Guðmundsson G. & Mikiewicz P. (2012). The concept of social capital and its usage in educational studies. *Studia Edukacyjne*, 22, 55-79.
- Hanifan, L. J. (1916). The rural school community center. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 67(1), 130-138. doi: 10.1177/000271621606700118
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, O. Y., Yazgan, A. D. ve Kıncal, R. Y. (2017). Bilişim çağında sosyal sermayenin yeni belirleyicileri: Dijital uçurum ve sosyal medya okuryazarlığı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(2), 353-373.
- King-Sears, M. E., Janney, R., & Snell, M. E. (2015). *Collaborative teaming: Teachers' guides to inclusive practices* (3rd ed.). Baltimore, MD: Brookes Publishing.
- Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
- Lin, N. (2001). *Social capital. A theory of social structure and action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Memduhoğlu, H. B. ve Kayan, M. F. (2017). Öğretmen seçme ve atama uygulaması olarak Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) ilişkin öğretmen adaylarının algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1259-1291.
- Namalır, M. M. (2015). *Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre sosyal sermayenin okullarda kullanılma düzeyi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Nash, R. (1990). Bourdieu on education and social and cultural reproduction. *British Journal of Sociology of Education*, 11(4), 431-447. doi: 10.1080/0142569900110405
- Ostrom, E. (2000). Social capital: A fad or fundamental concept?. In P. Dasgupta & I. Seragilden (Eds.), *Social capital: A multifaceted perspective* (pp. 172-214), Washington, DC: World Bank.
- Özbilen, F. M. ve Çekiç, O. (2017). *Üniversite öğrencilerine yönelik sosyal sermaye ölçeği geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması* (Sözlü bildiri). EYFOR - 8 Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi. Ankara, 19-21 Ekim 2017.

- Özdoğan, F. B. ve Kalemci-Tüzün, İ. (2007). Öğrencilerin üniversitelerine duydukları güven üzerine bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 639-650.
- Pan, V. L. ve Tanrıseven, I. (2016). Öğretmen adaylarının işbirlikli-düzenleme durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 377-390.
- Plagens, G. K. (2011). Social capital and education: Implications for student and school performance. *Education and Culture*, 27(1), 40-64. doi: 10.1353/eac.2011.0007
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Renn, K. A., & Arnold, K. D. (2003). Reconceptualizing research on college student peer culture, *The Journal of Higher Education*, 74(3), 261-291. doi: 10.1080/00221546.2003.11780847
- Subramaniam, M., & Youndt, M. A. (2005). The influence of intellectual capital on the types of innovative capabilities. *Academy of Management Journal*. 48(3), 450-463. doi: 10.5465/amj.2005.17407911
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th ed.). Needham Heights, Mass: Allyn and Bacon.
- Toprak, E. ve Bozgeyikli, H. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin karşılaştırılmalı incelenmesi (Erciyes Üniversitesi örneği). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 125-147.
- Waldström, C. (2003). *Social capital in organizations - Beyond structure and metaphor*. (Working Paper No. 2003-7), Aarhus School of Business, Department of Management, University of Aarhus. Retrieved from https://econpapers.repec.org/paper/hhbaardom/2003_5f007.htm